

התנהגות מידע בקרב הורים לילדים פגים / אייל בן-יהודה

תקציר

מטרת מחקר זה הייתה לבחון את ההתנהגות המידע של הורים לילדים פגים בראי יישומו של מודל המידע הדו מימדי של מק'קנזי (McKenzie, 2003). הגישה הקלאסית בתחום מדעי המידע, כפי שתיאר אותה ווילסון (Wilson, 2000), ראתה בחיפושי המידע של אנשים תוצר של צורך המתעורר אצל אדם לסגור פער בידע אותו הוא מזהה בקרבו, כלומר: חיפוש מידע הינו הדרך למציאת פתרון עבור בעיה שהתעוררה. עם התפתחות המחקר בנושא, עלה קולם של חוקרים רבים (כגון (Savolainen, 2007, Ocepek, 2018, McKenzie, 2003), אשר הגו את המושג ELIS, הוא תחום חיפושי המידע היומיומיים (Everyday Life Information Seeking behavior). חוקרים אלה גרסו כי הגישה הקלאסית מתעלמת מן הרכיב הקוגניטיבי בתהליך חיפוש המידע ומתמקדת בחיפוש כאמצעי לפתרון בעיה ותו לא. תחום חיפושי המידע היומיומיים ראה בחיפוש המידע תהליך מתמשך המציב את האדם כמרכיב בתוך הווייה או קבוצה חברתית ולא רק כמענה על צורך בסגירת פער מידע מתעורר. הוא מדגיש היבטים חברתיים וסוציאליים, להבדיל מן הגישה הקלאסית אשר מיצבה אותו כאינדיבידואל הפועל בחלל הריק מול מקור מידע אלקטרוני.

מודל המידע הדו-מימדי שיושם בעבודה זו בוחן את התנהגות המידע של אנשים בחיי היומיום שלהם, ומאפיין פרקטיקות חיפושי מידע שאינן בהכרח מכוונות אלא אקראיות בחלקן. ייחודו של המודל הוא בהתמקדות בשלבי זיהוי מקור המידע ע"י האדם הזקוק להשלמת פער מידעי כלשהו, והדרך בה הוא בוחר לתקשר עם אותו מקור מידע שזוהה קודם לכן. נכון לזמן כתיבת הצעת המחקר, לא נמצאו דוגמאות ליישום מודל המידע הדו-מימדי במצבי לחץ וחירום כדוגמת לידה מוקדמת. מחקרי העבר אשר בחנו את יישומו של מודל זה לא התייחסו לשינויים קיצוניים באורח חייהם של משתתפי המחקר, כפי שנגזר עליהם בעת לידה מוקדמת המלווה בד"כ בהליך חירום רפואי. מחקר זה הינו הראשון המציג את התנהגות המידע של הורים המתמודדים עם מצב חדש ולא מוכר בעל מאפיינים משבריים במסגרת מודל

המידע הדו-מימדי. הוא תורם להעשרתו של המודל בכך שהוא מוסיף לו שני נדבכים חשובים מלבד ההקשר: זמן ומקום.

בתהליך תכנון המחקר הראשוני התחוויר כי על מנת לבחון את התנהגות המידע של ההורים יש צורך להבין את תחושותיהם באשר לחוויית הלידה המוקדמת אותה עברו. לפיכך נבחרה גישת המחקר האיכותנית לטובת מחקר זה ונעשה שימוש בריאיון החצי-מובנה ככלי מחקר. המחקר המקורי בו נחנך מודל המידע הדו-מימדי נערך אף הוא בגישה איכותנית ונעשה בו שימוש בראיונות חצי מובנים של 19 נשים בהריון עם תאומים. במחקר הנוכחי רואיינו 14 נשים ו-5 גברים, כולם הורים לילדים פגים שנולדו בבתי חולים ברחבי מדינת ישראל.

חווית הלידה המוקדמת, כפי שהיא נתפסה בקרב הורים אלה, חידדה וכיוונה אותם במהלך תהליך חיפוש המידע שלהם: יישומן של פרקטיקות מידע כאלה ואחרות הושפעו מן המצב החדש שנוצר בחייהם. לידה מוקדמת עשויה להיות הליך חירום ועשויה להיות סופו של תהליך שמירת הריון, אך בכל מקרה היא מהווה סטייה מן הנורמה המקובלת אותה משייכים ההורים עם המושג "הריון תקין ונורמלי". הלידה המוקדמת מתוארת על ידי ההורים ככניסה למצב חירום היוצר בדרך כלל מצב משברי בחייהם. במקרים בהם החוויה היא אירוע מתמשך (עקב אשפוז האם, תינוקה- או שניהם גם יחד) חיי היומיום של שני בני הזוג חווים תפנית בלתי צפויה במעבר מביתם הבטוח לסביבה שאינה מוכרת להם ובה עליהם להתנהל ולהבין את מצבם - היא סביבת ביה"ח.

בראיון לבחינת פרקטיקות חיפוש המידע שיישמו ההורים, מודל המידע הדו-מימדי עזר למקד שאלות כגון: כיצד זיהו מקורות מידע? כיצד פנו למקורות המידע? האם קיבלו מידע מבלי שביקשו? האם כל המידע הועבר אליהם? האם רצו בחלק מן המידע שהועבר אליהם? האם הייתה חשיבות לתזמון הגעת המידע אליהם? האם המידע עזר להם להתמודד עם המצב שנוצר?

במחקר זה הודגם כי יישומו של מודל המידע הדו-מימדי בהקשר מסוים, קרי הלידה המוקדמת, עשוי להוסיף שני מרכיבים נוספים המשפיעים על אופן יישום פרקטיקות חיפוש המידע של אנשים: זמן ומקום. מאפייניה הייחודיים של חווית הלידה המוקדמת, כלומר: זמן דוחק, אווירת משבר וסביבת ביה"ח- הם אלה אשר פעמו ברקע ונכחו בכל צעד

ושעל בהתנהלותם של ההורים בתקופה זו. לא ניתן היה לנתח את התנהגות המידע של ההורים ללא תיאור נרחב של "התפאורה" בה הם פעלו כאמצעי להבנת מצבם הרגשי המסביר את בחירתם בפרקטיקות חיפושי מידע כאלה ואחרות. תיאור חווית הלידה המוקדמת ע"י המרואיינות לווה בשימוש במילים חזקות המלמדות על עוצמת החוויה והחזותם אותו הותירה בזיכרון: מילים כמו "חירום", "הלם", "בכי", "לחץ", "הפתעה" ו"טראומה" חזרו פעמים רבות בראיונות שונים שבוצעו לטובת מחקר זה. כולן מילים המאפיינות משבר, כולן מילים המעידות על עוצמת החוויה המטלטלת שעברה על האימהות שנאלצו להפסיק את הריונן טרם הושלם במלואו. קטגורית "מצב חירום ואווירת משבר" הפותחת את פרק הממצאים חיונית להבנת המצב הרגשי וההכרתי של האימהות בזמן הלידה המוקדמת, כאשר מימד הזמן והלחץ סביבן תובעים מהן מחיר נפשי לא מבוטל ומאלצים אותן להתמודד עם מצב חדש ולא מוכר להן. נוסף על המעמסה הנפשית, ההורים המגיעים לאשפוז בבית החולים נתקלים בסביבה רוחשת ורוגשת שאינה מוכרת לרובם וזהו המקום בו ישהו לתקופה לא מבוטלת של זמן. העומס המוטל על כתפיו של הצוות הרפואי מקשה על ההורים להשיג מידע, המינוח המקצועי בו משתמשים הרופאים מדגיש את פערי הידע בינם לבין ההורים ופוגם ביכולתם להבין חלק מן המידע המושג ורצונו של הצוות הרפואי לכסות על כל האפשרויות הרפואיות מוביל לעיתים למצבים של Too Much Information: "למה הוא היה צריך להגיד לי את זה?" , "אני לא צריכה לשמוע את זה עכשיו", כך הגיבו הורים בראיונות למידע רפואי אשר הועבר להם בזמן הלא נכון ואותו לא ביקשו לקבל, כדי לא להוסיף עוד לבנה לעול הכבד עימו הם התמודדו ממילא.

תרומתו של מחקר זה נמצאת בשילוב המשולש של "הקשר- זמן- מקום": אווירה משברית, זמן חירום רפואי וסביבת ביה"ח כמאפיינים ייחודיים, התורמים את חלקם להבנת אופן יישומו של מודל המידע הדו- מימדי בקרב הורים לילדים פגים בעת חווית הלידה המוקדמת.

מספר מערכת: 9926575169405776